

تک نگاری

از جمله فنون پژوهش در علوم اجتماعی، که در طول سالهای گذشته کاربرد فراوانی، بویژه در جامعه روستایی ایران داشته است، تک نگاری (Monographic) می باشد، که در صورتی که به شکل جامعی مورد استفاده قرار گیرد میتواند وسیله بسیار خوبی جهت شناخت تنگناهای اجتماعی - اقتصادی باشد. تک نگاریها میتوانند بخصوص در برنامه ریزیهای منطقه ای مورد استفاده قرار گیرند و بخلاف آنچه که در مواردی تصور شده است، جنبه تجسلی ندارند. با توجه به اهمیت این تک نگاریها از نظر برنامه های توسعه روستایی در کشور، و علی رغم تعداد قابل توجه تک نگاریهای که تاکنون ارائه شده است، کارهای ارزنده و جامع خیلی کم صورت گرفته است، که شاید یکی از عوامل آن فقدان الگوهای دقیق و حساب شده باشد. به این ترتیب مقاله آقای «علی اکبر نیک خلق» کارشناس تحقیقات روستایی، مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران که براساس تجارب چندین ساله ایشان در این رشته نوشته شده است میتواند راهنمای سودمندی برای پژوهندگان در این زمینه باشد.

مقدمه

مطالعات روستایی اعم از کاربردی و یا دانشگاهی که صرفاً جنبه شناختی دارد بطور عمده با دو شیوه علمی انجام می پذیرد:

- مطالعات پهنانگر (Extensive) که در مورد مسایل معینی و در سطح وسیعی صورت می گیرد. در این نوع مطالعات به علت وسعت جامعه، که بررسی آن هزینه زیادی را دربردارد، از روشهای آماری استفاده می شود. به این ترتیب که از کل دهات یک منطقه تعدادی ده براساس نمونه گیری انتخاب

نامه پژوهشکده، سال دوم
شماره دوم، تابستان ۲۵۳۷

میشود و مورد بررسی قرار می‌گیرد .

- نوع دوم مطالعات ژرفانگر (Intensive) است . از موضوع مطالعه مستلزم دقت و عمق بیشتری باشد ، حوزه آن محدود خواهد بود . در این صورت تحقیق منحصر آ به يك موضوع یا يك اجتماع كوچك و محدود از نوع «روستا» اختصاص پیدا می‌کند . این نوع مطالعات که با شیوه‌ای ژرفایی انجام می‌گیرد ، تک نگاری یا « منوگرافی » نامیده میشود .

واژه منوگرافی (Monographie) از دو جزء « Monos » یعنی ، واحد ، یگنا و تک و « Graphos » یعنی ، تصویر ، توصیف و نگارش ترکیب شده ، و در مجموع بمعنی توصیف ، تصویر یا نگارش يك واحد است .

در ترجمه فارسی معادل واژه « Monographie » «تک نگاری » انتخاب شده است . در واقع تک نگاری يك شیوه تحقیق جامعه شناختی است و محقق با بکار بردن این شیوه ، پدیده‌های اجتماعی جامعه های كوچك را بطور ژرف و دقیق و همه جانبه مورد بررسی قرار میدهد . بهمین جهت است که گاه مترادف شیوه تک نگاری ، ژرفانگر یا ژرفایی آورده اند .

تک نگاری توصیفی است ژرف و دقیق از يك شخص (بیوگرافی) یا يك واحد اجتماعی مانند : خانواده ، طایفه یا قبیله ، قشر اجتماعی ، یا يك ده ، که جنبه‌های مختلف آنرا دربر می‌گیرد . تک نگاری بر اساس مشاهده مستقیم و عینی استوار است . محقق با شرکت فعال در زندگی مردم جامعه مورد بررسی - معاشرت مستمر با آنها و بکار بردن فنون مصاحبه و پرسشنامه ، وقایع و امور اجتماعی را از نزدیک مشاهده ، مطالعه و توصیف می‌کند .

تک نگاری نه تنها جنبه‌های گوناگون حیات اجتماعی از جغرافیا گرفته تا ساختهای اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی ، خانوادگی ، ارزشها ، نهادها ، عناصرهای اجتماعی و ویژگیهای مختلف دیگر يك واحد اجتماعی را بنحو دقیق تصویر می‌کند ، بلکه به روابطی که در درون این ساختها موجود است نیز توجه دارد ، و آنها را تبیین می‌کند .

سابقا تک نگاری بصورت آنتی تزی در برابر روشهای آماری نفی میشد ، اما امروز بعنوان يك شیوه خاص تنظیم اطلاعات مربوط به يك واحد اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد .

از عمده ترین انواع تک نگاری ، بیوگرافی است . بیوگرافی شرح حال زبانی تاثرات زنده فرد بر اساس تجربیات شخصی است .

در تک‌نگاری، وقایع به توالی هم و به ترتیب تقدم و تأخر تاریخی و بهمان روشنی که کنش عناصر محیط در مراحل تحول دارا هستند نمودار میشود (۱). تک‌نگاری تنها یک توصیف انتزاعی نیست، بلکه تمام جنبه‌های یک اجتماع و روابط واقعی میان آنها را دربر می‌گیرد. عبارت دیگر تک‌نگاری تنها به توصیف اجزاء مختلف یک واحد اجتماعی بطور جداگانه اکتفا نمی‌کند، بلکه تمام اجزاء یک ساخت اجتماعی و روابط میان آنها را مورد بررسی قرار می‌دهد، و کنش‌های متقابل میان آنها را تبیین می‌کند.

تک‌نگاری از جمله روش‌های مورد تأیید بسیاری از جامعه‌شناسان است، و از آنجا که در این روش تمام جوانب مربوط به یک موضوع واحد مورد توجه قرار می‌گیرد، در صورتی که با دقت انجام شود، یکی از عمیق‌ترین روش‌هایی است که در تحقیقات اجتماعی معمول است (۲).

برخی از جامعه‌شناسان عقیده دارند، روش تک‌نگاری که در مطالعه یک موضوع، یک سازمان، یک شخص یا یک اجتماع کوچک بکار میرود، غالباً بر این اصل مبتنی است که هر موردی، نمونه موارد بیشتر متشابهی است، و در نتیجه به کشف قوانین و اصول کلی منجر می‌گردد (۳).

تحقیق به شیوه تک‌نگاری را نخستین بار «فردریک لوبله» (F. Le Play, ۱۸۰۶-۱۸۸۲) در توصیف زندگی کارگران بکار برده است. از نظر «لوبله» خانواده واحد اولیه و اساسی برای مطالعات جامعه‌شناسی است. وی طی مسافرت‌های متعدد خود تعداد ۳۶ خانواده کارگر اروپایی را مورد بررسی قرار داد و نتایج بررسی‌های خود را بصورت کتابی زیر عنوان «کارگران اروپایی» به سال ۱۸۵۵ منتشر کرد (۴)، که از لحاظ جامعه‌شناسی دارای اهمیت زیادی است. «لوبله» با کاربرد این روش در تحقیقات اجتماعی خدمت‌گرانیهایی به دانش جامعه‌شناسی کرده است. روش او بعدها بوسیله دیگر محققان تکمیل شد و در زمینه شناخت جوامع روستایی بکار رفت.

نخستین مطالعات روستایی به شیوه تک‌نگاری در آمریکا در دهه دوم قرن بیستم انجام گرفت. از جمله محققانی که در تحقیقات روستایی از این شیوه استفاده کرده‌اند، «ویلسن» (W. H. Wilson)، مردی روحانی را باید نام برد که شانزده بررسی درباره جوامع محلی روستایی و مؤسسات مذهبی آنها به انجام رسانده است (۵).

مطالعات روستایی در آمریکا ابتدا بیشتر بخاطر تأثیر تمدنهای جدید صنعتی در روستا بود، که شیوه زندگی مردم روستایی را دستخوش دگرگونی کرده، و از نفوذ کلیسا در اجتماعات روستایی کاسته بود. به همین جهت این قبیل مطالعات در آغاز بوسیله روحانیون انجام میگرفت و منظور آنها این بود که با شناخت علل کاهش نفوذ کلیسا در

در اجتماعات روستایی، تدابیری در حل دشواریهای زندگی مذهبی مردم روستاها اتخاذ
کنند، تا بلکه بتوانند از ضعف مذهب جلوگیری کنند.

از مطالعات ژرفانگر جامعه‌شناسی روستایی در آمریکا، رساله دکتری (۵) «نلسون»
(L. Nelson) دربارهٔ یک روستای ایالت «یوتا» که به سال ۱۹۲۴ نوشته شده است،
اهمیت زیادی دارد. این رساله پژوهشهای متعدد دیگری را به دنبال داشت، و بدین
سان تک‌نگاری در بررسی‌های روستایی رونق گرفت. این شیوه تحقیق بعدها در اروپا
اشاعه پیدا کرد. پس از جنگ جهانی دوم تحت تأثیر جامعه‌شناسی آمریکا و روشهای
بررسی که در آن سرزمین متداول بود، جامعه‌شناسان اروپایی به مطالعات روستایی پرداختند.
«هانری مندراس» (Henri Mendras) زیر عنوان «مطالعات جامعه‌شناسی روستایی»
یک ده آمریکایی و یک ده فرانسوی را از دیدگاه جامعه‌شناسی روستایی مورد مطالعه و
مقایسه قرار داد. در آلمان به سال ۱۹۲۷ مطالعاتی دربارهٔ ۱۲ روستای اطراف رودخانه
«رن» صورت گرفت. در «رمانی» جامعه‌شناس روستایی «گوستی» (Gusti) با کمک شاگردان
خود به تنظیم ۶۲۸ تک‌نگاری روستایی همت گذاشت. در سال ۱۹۵۳ دو تن از محققان
فرانسوی بنام «برنو» (Bernot) و «بلانکار» (Blancard) تک‌نگاری کاملی دربارهٔ
یک ده فرانسوی منطقه «نرماندی» عرضه کردند، و در آن از تاریخ، جغرافیا، جمعیت،
اقتصاد، مراحل اساسی زندگی مردم از گهواره تا گور، و نیز از اندیشه‌ها، پنداره‌ها،
ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به‌دقت بحث کردند (۵). مطالعات روستایی در کشورهای
آسیایی سالها بعد متداول شد. در هندوستان «سرنیواس» (Srinivas) با همکاری
جمعی از محققان کتاب «دهات هند» را به سال ۱۹۶۰ تألیف کرد و «دوب» (Dube)
محقق دیگر در سال ۱۹۶۱، کتاب «ده هندی» را انتشار داد و بدین سان کار مطالعات
روستایی توسعه یافت (۵).

در ایران بررسی‌های روستایی به شیوه علمی دیرزمانی نیست که آغاز شده است.
با گسترش مطالعات روستایی، تک‌نگاری روستایی که یکی از شیوه‌های ثمربخش تحقیقات
روستایی است. در آغاز، مطالعه دربارهٔ ده عمدتاً جنبه‌های فرهنگی را دربر می‌گرفت،
و تک‌نگاران بیشتر به شرح مسایل فرهنگی، آداب و رسوم، عادات و شیوه‌های
زندگی و سکونت مردمان روستایی می‌پرداختند، و کمتر به شناخت ساختهای اقتصادی-
اجتماعی، قشر بندی جامعه، نهادها، ارزشهای اجتماعی و روابط میان عناصر
ساختی جامعه توجه داشتند. با تأسیس «بخش تحقیقات روستایی» در «مؤسسه مطالعات
و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران»، مطالعات روستایی اهمیت پیدا کرد. در این
مطالعات از دو شیوه علمی بهنانگر و ژرفانگر استفاده میشود. مطالعات بهنانگر در

سطح يك منطقه وسیع و با استفاده از روشهای آماری انجام می‌گیرد ، و برای تکمیل آن مطالعاتی در سطح يك ده با استفاده از روش تك نگاری صورت می‌پذیرد . تك نگاری روستایی مکمل مطالعات پهنانکر است ، و مسایل پیچیده ای را که در منطقه وسیعی وجود دارد روشن می‌کند . بعقیده « مندراس » جامعه شناس فرانسوی ، مطالعات پهنانکر که در مورد مسئله معینی در مجموع مناطق وسیعی صورت می‌گیرد ، هر چند مفید باشد ، باز بدون تك نگاری های علمی ، که امکان میدهد مسئله بررسی شده ای ، مجدداً در تمام جامعه خاصی مورد بررسی قرار گیرد ، مفهوم نمی‌گردد (۶) . « مندراس » می‌گوید: تردیدی نیست که جهان بینی روستایی تحت تأثیر ویژگی‌های زمانش قرار دارد . باید از تحلیل این ویژگی‌ها به درک جهان بینی روستایی نایل شد . بدین ترتیب معلوم می‌شود که تك نگاری ده یا « ناحیه » یکی از بارزترین روشهای تحقیق برای جامعه‌شناس روستایی است (۶) .

مطالعه ده ، مستلزم ارتباط و تماس مستمر با فضاهای مختلف جغرافیایی ، اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی ، سیاسی و غیره است . بنابراین محقق باید از دیدگاه يك مهندس کشاورزی ، اقتصاددان ، مورخ ، جغرافیدان و مردم شناس ده را مورد بررسی قرار دهد . این امر در عمل دشوار مینماید و کار يك گروه از متخصصان رشته‌های مختلف را ایجاب میکند ، اما جدا نکردن عناصری که کل واحد ده را تشکیل میدهد دارای اهمیت زیادی است . بی‌شبهه تحلیل پدیده‌های اجتماعی در اجتماع ده مطالعاتی را از دیدگاههای مختلف ایجاب میکند ، و بنابراین جامعه شناسی که به کار تك نگاری ده می‌پردازد ، باید با فنون مختلف تحقیق آشنایی داشته باشد و از دست‌آوردهای علوم مختلف بهره‌گیرد ، و با اقامت طولانی در ده ، شرکت فعال در زندگی مردم ، و از طریق مشاهده مستقیم و عینی ، جنبه‌های مختلف زندگی مردم را به همان گونه که هست ثبت کند ، و آنها را طبقه‌بندی و مورد تحلیل قرار دهد ، و سرانجام گزارش نهایی را تهیه کند . مطالعه ده به شیوه تك نگاری شامل سه مرحله است .

مرحله اول به دوشکل زیر انجام می‌گیرد :

۱ - مطالعه استاد و مدارك و شناسایی محیط جغرافیایی ده یا ناحیه‌ای که ده مورد بررسی جزو آن است .

۲ - مشاهده کلی ده ، تماس با مردم بطور تصادفی ، ارتباط ، با رهبران و شخصیت‌های ده (کلخدا ، ریش سفید ، رئیس انجمن ده ، رئیس شرکت تعاونی ، رئیس خانه انصاف و غیره ...) . پس از این مرحله است که می‌توان فرضیه‌های مورد نظرا را منظم و حدود موضوع مطالعه را مشخص کرد .

مرحله دوم . اگر ارتباط و تماس محقق با اجتماع ده در مرحله اول به مشاهده

کلی منجر میشود، مرحله دوم به تحلیل منظم این مشاهده اختصاص پیدا می کند. این مرحله بسیار طولانی است، و در واقع کلید مطالعه بر روی زمین است. محقق بر اساس طرحی که در زیر ارائه خواهد شد، جنبه های مختلف زندگی ده را بطور جداگانه مورد مطالعه قرار می دهد، و اطلاعات را جمع آوری می کند: اما این طرح دستورالعمل قاطعی نیست که بتوان از چارچوب آن خارج شد، بلکه بیشتر برای بخاطر آوردن مسایلی است که مورد بررسی قرار می گیرند، و اغلب به تناسب وضعیت های خاص هر ده تغییر می کند.

در این مرحله، محقق از تکنیک مصاحبه و پرسشنامه استفاده می کند. مصاحبه به دو طریق گروهی و فردی انجام می گیرد. مصاحبه گروهی از افراد مطلع، ریش سفیدان، و رهبران روستایی بعمل می آید. در مصاحبه فردی که همراه با پرسشنامه است، از رئیس و اعضای خانواده پرسش می شود و پاسخ ها و اطلاعات مورد نظر در پرسشنامه ها ثبت می شود. در همین مرحله، محقق با شرکت در زندگی مردم جنبه های مختلف آن را مورد مشاهده دقیق قرار می دهد. همچنین اسناد و مدارکی را که درباره ده و موضوع مطالعه اش وجود دارد، بمنظور روشن کردن مسئله جمع آوری می کند.

در مرحله سوم، کلیه اطلاعات جمع آوری شده در مرحله دوم، و همچنین داده های پرسشنامه طبقه بندی میشود، و با استفاده از مشاهدات و تأثرات ذهنی، مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد و گزارش نهایی تهیه میشود.

طرحی که اینک ارائه میشود، نتیجه تجربیاتی است که طی چند سال تحقیق در زمینه مسایل روستایی ایران بدست آمده است. این طرح هرچند نمی تواند همه بندهای اجتماعی جامعه های روستایی را در برگیرد، با وجود این موجب تسهیلاتی در امر مطالعات اقتصادی - اجتماعی روستاهاست. این طرح، همچنین بعلاوه تنوع ساختهای اجتماعی جوامع روستایی، ممکن است کمبودهایی داشته باشد، که مانند دیگر شیوه های تحقیقات اجتماعی، در عمل بوسیله کسانی که آنرا بکار می برند اصلاح و تکمیل خواهد شد. جامعه شناس روستایی از جهت اینکه با جامعه های انسانی گوناگونی سروکار دارد، باید با فنون مختلفی آشنایی داشته باشد، و در برابر وضعیت های مختلف، نکته های تازه ای را به این طرح اضافه، و یا برخی از قسمت های آنرا حذف و یا اصلاح کند.

طرح تک نگاری ده

بخش اول - شناسایی کلی ده

الف - شناسایی محیط جغرافیایی

- ۱ - هویت ده : نام ده ، بخش ، شهرستان ، استان
- ۲ - موقعیت ، حدود ، وسعت
- ۳ - نام‌واریه‌ها
- ۴ - آب و هوا (درجه حرارت و میزان بارندگی)
- ۵ - رودها و منابع آب
- ۶ - جنس خاک (نوع و طبقه بندی خاک از لحاظ درجه حاصلخیزی ، نرسایش و عوامل آن)
- ۷ - پوشش نباتی
- ۸ - حیوانات

ب - تاریخچه ده

- ۱ - نام ده
- ۲ - گذشته ده بر اساس اسناد و مدارک مکتوب
- ۳ - گذشته ده بر اساس گفته‌های مردم
- ۴ - اماکن و بناهای تاریخی
- ۵ - حوادث و وقایع تاریخی

بخش دوم - سیمای ده

- ۱ - نقشه ده
- ۲ - توزیع مراکز مسکونی در برابر مزارع و اماکن عمومی ده (شکل سکونت متمرکز، پراکنده و غیره)
- ۳ - محل اماکن عمومی (مدرسه ، مسجد ، حمام ، امامزاده ، غسالخانه ، اماکن تفریحی و غیره ...)
- ۴ - محله‌های ده و مشخصات آنها
- ۵ - کوچه‌ها ، خیابان‌ها ، میدانها
- ۶ - جدایی مکانی
- ۷ - راههای ارتباطی ده با شهر و دیگر مراکز جمعیتی و مزارع
- ۸ - مسکن و تسهیلات زندگی (طرز ساختن خانه ، مصالح ساختمانی ، مساحت خانه ، تجهیزات خانه ، وضع بهداشت مسکن ، توزیع خانوارها برحسب تعداد اطاق مسکونی ، تسهیلات زندگی)

بخش سوم - جمعیت‌شناسی ده

الف - ساخت جمعیت

- ۱ - تعداد جمعیت
- ۲ - توزیع جمعیت برحسب سن و جنس
- ۳ - توزیع جمعیت برحسب سواد
- ۴ - جمعیت فعال و غیر فعال
- ۵ - جمعیت شاغل
- ۶ - توزیع جمعیت برحسب شغل (به تفکیک سن و جنس)
- ۷ - بیکاری و کم کاری

ب - حرکات جمعیت

- ۱ - ازدواج
- ۲ - زاد و ولد
- ۳ - مرگ و میر
- ۴ - تحرك مكاني و جغرافیایی جمعیت
- ۵ - مهاجرت‌ها

ج - ساخت اجتماعی ده و تغییرات آن

- ۱ - گروه‌ها و قشرهای اجتماعی
- ۲ - روابط گروهی و قشرهای اجتماعی
- ۳ - تحرك اجتماعی (افقی - عمودی)

بخش چهارم - زمینداری و تحول آن

- ۱ - وضع مالکیت ده قبل از اصلاحات ارضی
- ۲ - چگونگی اجرای قوانین ارضی در ده
- ۳ - بررسی آرا و عقاید روستائیان در باره چگونگی اجرای قانون اصلاحات ارضی در ده

بخش پنجم - نهادهای اجتماعی

الف - خانواده

۱ - ساخت خانواده (زن و شوهری ، بدری توسعه یافته ، از هم گسیخته ، پدر-مادری ، و انواع دیگر . . .) و تعداد آن در قشرهای مختلف جامعه ده

۲ - بعد خانواده و رابطه آن با تولید ، درآمد و قشرهای اجتماعی ده

۳ - موقعیت افراد در خانواده (مرد ، زن ، پسر و دختر)

۴ - روابط خانوادگی (روابط میان افراد خانواده)

۵ - روابط همسایگی (روابط میان خانوادهها و یا خویشاوندان و همسایگان)

۶ - ازدواج (انواع ازدواجها) ، روابط خویشاوندی زن و شوهر ، دایره همسرگزینی ، شیوه همسرپایی ، عمومیت و زودرسی ازدواج ، مهریه ، شیربها ، رسوم ازدواج .

ب - تعلیم و تربیت (سنتی - جدید)

۱ - تعلیم و تربیت در خانواده (شیوه پرورش و اجتماعی کردن کودک و . . .)

۲ - تعلیم و تربیت در مدرسه

ج - مذهب

۱ - مسجد و سازمان آن

۲ - چگونگی رفت و آمد مردم به مسجد و شرکت در مراسم مذهبی

۳ - سنجش احساسات مذهبی مردم در قشرهای مختلف

۴ - روابط متقابل مردم و رهبران مذهبی

۵ - آداب و رسوم و معتقدات مذهبی در میان قشرهای مختلف اجتماع ده

۶ - تأثیر مذهب در زندگی مردم روستاهای تفریحی

د - تفریحات و سرگرمیها و تغییرات آن علوم انسانی

۱ - تفریحات سنتی و جدید

۲ - تفریحات در داخل و خارج خانه

۳ - نحوه گذران اوقات فراغت (میهمانی ، شب نشینی ، جشنها ، معاشرتها و گردشهای جمعی و . . .)

۴ - تفریحات مالم و ناسالم

۵ - سرگرمیهای کودکان (پسر ، دختر ، انواع بازیها و غیره)

۶ - سرگرمیهای مردان و زنان

۷ - فضای تفریح و فراغت (قهوهخانه ، باغیا ، گورستانها ، کوچهها ، میدانها ،

کنار چشمه ، رودخانه ، امامزاده ، مسجد ، مسافرت به شهر و زیارت ،

سینما و تفریحات خارج از ده و...)

۸ - ساخت قدرت در ده و تغییرات آن (اداره ده و گروههای ذینفوذ قبل و پس از

اصلاحات ارضی)

بخش ششم - ساخت اقتصادی ده

الف - تولید :

۱ - زراعت (انواع محصولات زراعی ، میزان تولید هر کدام از محصولات و...)

۲ - دامداری (انواع دام ، تعداد دام ، کشتار و تلفات دام یا فروش دام ،

فرآوردههای دامی و روش تولید دامی)

۳ - باغداری (انواع درختان میوه ، مساحت باغ ، میزان تولید و ارزش

تولید باغی)

۴ - صنایع دستی ، تعداد و نوع کارگاهها ، میزان تولید ، ارزش تولید

۵ - سایر تولیدات

ب - عوامل تولید :

۱ - زمین (زمین زیر کشت ، آیش ، توزیع زمین برحسب نوع محصول زراعی) ،

چگونگی تقسیم زمین ، توزیع خانوادها برحسب اندازه زمین زراعی ،

تغییراتی که در سطح زیر کشت اراضی پس از اصلاحات ارضی روی داده است .

۲ - آب و آبیاری (میزان و منابع آب زراعی ده ، نحوه تقسیم آب ، نحوه

آبیاری) مشکلات مربوط به آب و آبیاری ، و تغییراتی که در امر آبیاری

و میزان آب پس از اصلاحات ارضی روی داده است .

۳ - وسایل و روشهای تولید (شخم ، کود ، بذر و سموم دفع آفات نباتی و

و تغییراتی که در وسایل و روشهای تولید پس از اصلاحات ارضی روی داده

است

۴ - تقویم زراعی

ج - شیوه مبادلات (چگونگی فروش محصولات ، بازار محصولات ، چگونگی وسایل حمل و نقل و توزیع محصولات تولیدی ، مبادلات داخلی (بین دهقانان) صادرات و واردات ده ، مبادلات جنس به جنس و...) .

د - اعتبارات و بدعی

ه - درآمد - هزینه و مصرف

بخش هفتم - فولکلور زراعی

آداب و رسوم و معتقدات مربوط به مراحل تولید زراعی (کاشت ، داشت ، برداشت)

بخش هشتم - نظام بهره برداری از زمین

شیوه بهره‌برداری و تغییرات آن در دوره‌های قبل و بعد از اصلاحات ارضی

بخش نهم - سازمانها و تأسیسات ده

انجمن ده ، شرکت تعاونی روستایی ، خانه انصاف ، خانه فرهنگ روستایی ، کدخدا ، مدرسه ، سپاهی دانش ، مکتب‌خانه ، دکان ، آسیاب و...

بخش دهم - فرهنگ مردم ، رفتارها و روحيات

رفتارها ، روحيات ، ارزشهای اجتماعی ، هنجارها ، روحیه جمعی ، انزوا و تفرد ، تعاون و همکاری ، نوبذیری ، ستیزگی و رقابت ، رفتارهای جمعی و کنترل اجتماعی ، کجرفتاری ، انگیزه‌ها ، آرزوها ، تمایلات و خواستها ، ترانه‌ها ، ضرب‌المثل ها ، و افسانه‌ها .

زیرنویس‌ها :

1 - René König. Sociologie. Paris : Flammarion. 1972. P.P. 225-

- ۲- منوچهر محسنی. جامعه شناسی عمومی. تهران: انتشارات طهوری، ۱۳۴۹. ص ۱۹۲ و ۱۹۱.
- ۳- ساموئل کنینگ. جامعه شناسی. ترجمه مشتق همدانی. تهران: امیرکبیر، ۱۳۴۹. ص ۲۶.
- ۴- جوزف روستک، رولندوارن. مقدمه‌ای بر جامعه شناسی. ترجمه بهروز نبوی احمد کریمی. تهران: مؤسسه عالی حسابداری، ۱۳۵۰. ص ۳۵۱.
- ۵- جواد صفی نژاد. طالب آباد. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران، ۱۳۴۵. ص ۵.
- ۶- فانری مندراس. مقاله «جامعه شناسی روستایی» در کتاب: «مسائل جامعه‌شناسی امروز». ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر. مشهد: دانشگاه مشهد، ۱۳۴۷. ص ۱۷۹.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی